

Czy prawo energetyczne może oddziaływać na stosunki rodzinneprawne?

Uwagi na tle wybranych regulacji związanych z tzw. kryzysem energetycznym

Can Energy Law Affect Family Law Relations? Comments on the Background of Selected Polish and EU Regulations Regarding the So-Called Energy Crisis

Abstract

At present, the interaction between the different branches of law is quite evident in legal transactions. This phenomenon can be observed at various levels, although for business practice the interrelationship between the rules of administrative law and civil law appears to be particularly significant. Understanding the interplay between the legal rules of the different branches of law is of paramount importance for the correct creation and application of law. This is due to the fact that, in the circumstances of a particular case, the implementation of the norms belonging to one branch of law may be indirectly affected by the norms of another branch. This raises the question of whether the aforementioned correlation can also occur between the norms of energy law and family law. This question is particularly important as the economic system in Poland (including households) is currently still struggling with the effects of the so-called energy crisis, first associated with the COVID-19 pandemic and now with the war in Ukraine. Therefore, it is only necessary to mention here that due to the disruption of the existing global fuel and energy supply chains, there has been a very significant increase in the prices of the aforementioned resources on the market (especially in the case of electricity prices). Therefore, the purpose of this paper is to try to assess whether energy law regulations can affect family law relations. The general idea is to contribute to the creation of an appropriate model for the creation and application of legal norms in order to better realise the functions of both branches of law: family law and energy law.

SŁOWA KLUCZOWE: prawo rodzinne,
prawo energetyczne, oddziaływanie
norm prawnych, kryzys
energetyczny, prawna ochrona
rodzin

KEY WORDS: family law, energy law,
interaction of legal norms, energy
crisis, legal protection of families

1 | Wprowadzenie

Aktualnie w obrocie prawnym dość widoczne jest wzajemne oddziaływanie poszczególnych gałęzi prawa względem siebie. Zjawisko to obserwowane jest na różnych płaszczyznach^[1], choć dla praktyki gospodarczej szczególnie doniosłe wydaje się powiązanie regulacji prawa administracyjnego z prawem cywilnym. Co oczywiste, w zależności od okoliczności konkretnego stanu faktycznego zakres i stopień oddziaływania norm prawnych podlegających różnym gałęziom prawa na siebie jest mocno zróżnicowany. Ponadto, zasadnicza część regulacji prawnych, które normują poszczególne sektory gospodarki, zawiera w sobie elementy o charakterze zarówno publiczno, jak i prywatnoprawnym (np. prawo bankowe, prawo konsumenckie itd.).

Zrozumienie wzajemnego oddziaływania norm należących do poszczególnych gałęzi prawa ma doniosłe znaczenie dla prawidłowego tworzenia i stosowania prawa. Wynika to stąd, że w okolicznościach konkretnego przypadku na wykonywanie norm należących do jednej gałęzi prawa pośrednio oddziaływać mogą normy innej gałęzi. Jeżeli zatem analiza ograniczy się tylko do jednej gałęzi (i nie nieuwzględnieni korelacji z przepisami innych gałęzi), to w konsekwencji zasadniczo doprowadzi to do nietrafnego (i często nieprzewidywalnego w skutkach) zastosowania określonej normy prawnej. Jako przykład przytoczyć można zmianę definicji

¹ Szerzej zob. np. Anna Brzezińska-Rawa i Dorota Sylwestrzak, „Administratywizacja prawa karnego w sprawach praktyk ograniczających konkurencję” *Studia Iuridica Toruniensia*, t. XXVI (2020): 85-101; Anna Szalkiewicz, „Administracyjne prawo karne – realna koncepcja czy złudna wizja?” *Studia Prawa Publicznego*, nr 3 (2014): 115-116.

elektrowni wiatrowej (prawo budowlane), co w rezultacie bardzo znacznie zwiększyło opodatkowanie inwestorów (prawo podatkowe)^[2].

Pojawia się wobec tego pytanie, czy wspomniana korelacja zachodzić może również pomiędzy normami prawa energetycznego oraz prawa rodzinnego. Kwestia ta jest istotna zwłaszcza z tego względu, że obecnie system gospodarczy w Polsce (w tym gospodarstwa domowe) nadal borykamy się ze skutkami tzw. kryzysu energetycznego, związanego najpierw z pandemią COVID-19 a obecnie z wojną na Ukrainie^[3]. Całościowe omówienie zjawiska kryzysu energetycznego i jego wpływu na prawo polskie oraz unijne przekracza rzecz jasna ramy niniejszego opracowania. Warto zatem w tym miejscu nadmienić jedynie, że w związku z zerwaniem dotychczasowych globalnych łańcuchów dostaw w zakresie paliw i energii doszło do bardzo znacznego wzrostu cen wskazanych dóbr na rynku (zwłaszcza w zakresie cen energii elektrycznej). Jednocześnie kraje wchodzące w skład Unii Europejskiej są obecnie w trakcie transformacji energetycznej, polegającej na odejściu od tradycyjnych paliw kopalnych w kierunku uzyskiwania energii ze źródeł odnawialnych (OZE), co także znacząco zwiększa koszty energii na rynku.

W związku z tym pojawił się problem wprowadzenia odpowiednich regulacji, które mają na celu przeciwdziałanie wspomnianym negatywnym zjawiskom związanym z kryzysem energetycznym. Jak nietrudno się domyślić, znaczny wzrost cen prądu uderzyłby przede wszystkim w odbiorców najbardziej wrażliwych, w tym w szczególności gospodarstwa domowe (często wieloosobowe), które znajdują się jednocześnie w zakresie zainteresowania prawa rodzinnego. Celem niniejszego artykułu będzie zatem podjęcie próby oceny, czy regulacje prawa energetycznego

² Zob. wyrok NSA z 22 października 2018 r., II FSK 2983/17, ONSAiWSA, nr 2 (2020): poz. 13 z glosą Andrzeja Gomułowicza, „Glosa do wyroku NSA z 22 października 2018 r., II FSK 2983/17” *Orzecznictwo Sądów Polskich*, nr 11 (2020): 109-122 oraz omówieniem Marcina Wiącka, „Omówienie wyroku NSA z 22 października 2018 r., II FSK 2983/17” *Zeszyty Naukowe Sądownictwa Administracyjnego*, nr 1-2 (2021): 446-462.

³ Szerzej na temat kryzysu energetycznego zob. np. Marzena Czarnecka i Marcin Kraśniewski, „Energetyka a współczesna rzeczywistość gospodarcza, społeczna, geopolityczna” *Kwartalnik Antymonopolowy i Regulacyjny*, nr 2 (2022): 5-6; Grzegorz Dzieniszewski, „Bezpieczeństwo polski w aspekcie problemów energetycznych wywołanych agresją Rosji na Ukrainę” *Gospodarka i Finanse*, z. 11 (2022): 21-30; Michał Kurtyka, „Energetyka rozproszona jako element uniezależniania Polski od zewnętrznych wstrząsów” *Energetyka Rozproszona*, nr 8 (2022): 41-46; Magdalena Sitek, „Unijna polityka ochrona środowiska w perspektywie kryzysu energetycznego, politycznego i społecznego” *Studia Prawnoustrojowe*, nr 59 (2023): 332-339.

mogą oddziaływać na stosunki rodzinnoprawne. W założeniu ma to pomóc w wytworzeniu odpowiedniego modelu tworzenia oraz stosowania norm prawnych dla lepszej realizacji funkcji obu gałęzi prawa: zarówno rodzinnego, jak i energetycznego.

2 | Kwestia oddziaływania prawa rodzinnego i energetycznego z uwagi na zakres zastosowania regulacji

Mówiąc o wzajemnej korelacji norm prawa rodzinnego i energetycznego, należałoby wyjść od ustalenia ich normatywnego zakresu zastosowania. Ustalenie ogólnego zakresu prawa energetycznego zasadniczo nie nastrocza większych trudności. Ustawodawca przewidział bowiem, że prawo energetyczne określa zasady kształtowania polityki energetycznej państwa, zasady i warunki zaopatrzenia i użytkowania paliw i energii, w tym ciepła, oraz działalności przedsiębiorstw energetycznych, a także określa organy właściwe w sprawach gospodarki paliwami i energią (w tym także warunki wykonywania i kontrolowania działalności polegającej na określonym przesyłaniu dwutlenku węgla oraz zasady funkcjonowania systemu pomiarowego oraz centralnego systemu informacji rynku energii – art. 1 Prawa energetycznego^[4]), jednakże z pewnym wyjątkami (art. 1 ust. 3 p.e.)^[5].

Podobny (skonkretyzowany) zakres dotyczy również regulacji szczegółowych w zakresie biokomponentów, paliw ciekłych i biopaliw ciekłych

⁴ Ustawa z dnia 10 kwietnia 1997 r. – Prawo energetyczne, Dz.U. z 1997 r., nr 54, poz. 348 ze zm.; dalej jako: p.e.

⁵ Szerzej zob. np. Agata Kościuk, *Prawo energetyczne. Komentarz* (Lex, 2023), Art. 1, nb 1; Zdzisław Muras, „Bezpieczeństwo energetyczne i polityka regulacyjna w kontekście sądowej kontroli rozstrzygnięć regulatora rynku. Rola administracji i judykatury” *Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego*, nr 9 (2018): 7-15; Zdzisław Muras, Mariusz Swora, „Komentarz art. 1.”, [w:] *Prawo energetyczne*, t. I, *Komentarz do art. 1-115*, red. Zdzisław Muras, Mariusz Swora (Warszawa: Wolters Kluwer, 2016), nb 1-4; Andrzej Szafranski, „Komentarz do art. 1”, [w:] *Prawo energetyczne. Efektywność energetyczna*, t. I, *Komentarz*, red. Marzena Czarnecka, Tomasz Ogłódek (Warszawa: C.H. Beck, 2023), nb 1-16.

(art. 1 ustawy o biopaliwach^[6]), energii odnawialnej (art. 1 ustawy OZE^[7]), rynku mocy (art. 1 ustawy o rynku mocy^[8]) czy wreszcie elektromobilności (art. 1 ustawy o elektromobilności^[9]). Istnieją również inne regulacje w zakresie prawa energetycznego, jednak mają zdecydowanie mniejszą doniosłość dla badanej w niniejszym artykule problematyki^[10].

Nieco odmiennie prezentuje się natomiast kwestia ustalenia zakresu normatywnego prawa rodzinnego. O ile zasadnicza część regulacji rodzinno-prawnych określona została w treści regulacji Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego^[11], o tyle wskazać można na sporą ilość unormowań przy najmniej pośrednio poszerzający zakres prawa rodzinnego. Odnosząc się do treści wskazanego Kodeksu, należałoby zauważyć, że nie przewiduje on *explicite* zakresu swojego zastosowania. W doktrynie przyjmuje się zatem, że zakres zastosowania prawa rodzinnego dotyczy zatem szeroko rozumianych stosunków rodzinno-prawnych^[12]. Co więcej przyjmuje

⁶ Ustawa z dnia 25 sierpnia 2006 r. o biokomponentach i biopaliwach ciekłych, Dz. U. z 2006 r., nr 169, poz. 1199 ze zm.

⁷ Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o odnawialnych źródłach energii, Dz. U. z 2015 r., poz. 478 ze zm.

⁸ Ustawa z dnia 8 grudnia 2017 r. o rynku mocy, Dz. U. z 2018 r., poz. 9 ze zm.

⁹ Ustawa z dnia 11 stycznia 2018 r. o elektromobilności i paliwach alternatywnych, Dz. U. z 2018 r., poz. 317 ze zm.

¹⁰ Mowa tutaj o takich aktach prawnych jak: ustawa z dnia 25 sierpnia 2006 r. o systemie monitorowania i kontrolowania jakości paliw, Dz. U. z 2006 r., nr 169, poz. 1200; ustawa z dnia 16 lutego 2007 r. o zapasach ropy naftowej, produktów naftowych i gazu ziemnego oraz zasadach postępowania w sytuacjach zagrożenia bezpieczeństwa paliwowego państwa i zakłóceń na rynku naftowym, Dz. U. z 2007 r., nr 52, poz. 343; ustawa z dnia 29 czerwca 2007 r. o zasadach pokrywania kosztów powstałych u wytwórców w związku z przedterminowym rozwiązaniem umów długoterminowych sprzedaży mocy i energii elektrycznej, Dz. U. z 2007 r., nr 130, poz. 905 ze zm.; ustawa z dnia 20 maja 2016 r. o efektywności energetycznej, Dz. U. z 2016 r., poz. 831 ze zm.; ustawa z dnia 14 grudnia 2018 r. o promowaniu energii elektrycznej z wysokosprawnej kogeneracji, Dz. U. z 2019 r., poz. 42; ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o systemie rekompensat dla sektorów i podsektorów energochłonnych, Dz. U. z 2019 r., poz. 1532.

¹¹ Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy, Dz. U. z 1964 r., nr 9, poz. 59.

¹² Szerzej zob. np. Zbigniew Banaszczyk, „Stosunek cywilnoprawny”, [w:] *System Prawa Prywatnego. Prawo cywilne – część ogólna 1*, red. Marek Safjan (Warszawa: C.H. Beck, 2012), 970-972; Jakub M. Łukasiewicz, „Stosunek rodzinno-prawny a rodzina”, [w:] *Instytucje prawa rodzinnego*, red. Jakub M. Łukasiewicz (Warszawa: Wolters Kluwer, 2014), 24; Tadeusz Smoczyński, „Prawo rodzinne i stosunki rodzinno-prawne”, [w:] *System Prawa Prywatnego. Prawo rodzinne i opiekuńcze 11*, red. Tadeusz Smoczyński (Warszawa: C.H. Beck, 2014), 35-41.

się, że w szerokim rozumieniu na prawo rodzinne pośrednio oddziałują także inne regulacje prawne, które realizują określoną politykę względem rodziny^[13]. Wymienia się tutaj przykładowo takie akty prawne, jak ustawę o świadczeniach rodzinnych^[14] czy też ustawę o pomocy społecznej^[15].

Porównując zakresy zastosowania prawa rodzinnego (w szerokim, przedstawionym uprzednio rozumieniu) oraz prawa energetycznego nie jest więc wykluczone, by te gałęzie prawa oddziaływały na siebie. Pojawia się jednak kwestia wskazania konkretnych norm prawnych, które o takim oddziaływaniu mogłyby świadczyć. Jak się wydaje, wskazać tutaj można niedawno wprowadzone przez ustawodawcę regulacje z zakresu prawa energetycznego, których celem była ochrona rodzin w związku z kryzysem energetycznym. Zostaną one zaprezentowane kolejno.

3 | Regulacje prawne w zakresie tzw. dodatków do źródeł ciepła

W związku z kryzysem energetycznym ustawodawca polski (podobnie zresztą jak wiele Państw członkowskich Unii Europejskiej) wprowadził regulacje prawne mające na celu ochronę odbiorców krańcowych przed skutkami drastycznego wzrostu cen energii. Bardzo liczna grupa unormowań skupiała się przy tym na ochronie szczególnie wrażliwych odbiorców, w tym zwłaszcza rodzin.

¹³ Zob. np. Marek Andrzejewski, „Świadczenia socjalne a obowiązki alimentacyjne członków rodziny w świetle zasady pomocniczości” *Praca i Zabezpieczenie Społeczne*, nr 11 (2019): 21-22; Smoczyński, „Prawo rodzinne i stosunki rodzinno-prawne”, 51; podobnie (na tle powiązania regulacji prawa rodzinnego, pomocy społecznej oraz podatkowego w zakresie alimentów) uchwała NSA z 8 listopada 2021 r., I OPS 2/21, ONSAiWSA, nr 1 (2022): poz. 1 z głosą Iwony Sierpowskiej, „Głosa do uchwały NSA z 8 listopada 2021 r., I OPS 2/21” *Ius Novum*, nr 3 (2022): 188-199 oraz omówieniem Marcina Wiącka, „Omówienie uchwały NSA z 8 listopada 2021 r., I OPS 2/21” *Zeszyty Naukowe Sądownictwa Administracyjnego*, nr 6 (2021): 124-129.

¹⁴ Ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych, Dz. U. z 2003 r., nr 228, poz. 2255.

¹⁵ Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, Dz. U. z 2004 r., nr 64, poz. 593.

Jako jeden z przykładów wskazanych regulacji ochronnych prawa energetycznego, które w sposób pośredni oddziaływały na szeroko rozumiane stosunki rodzinnoprawne, wymienić można tzw. dodatki do źródeł ciepła. Unormowania w tym zakresie wprowadzone zostały za pomocą dwóch aktów ustawowych, mianowicie ustawy o dodatku węglowym^[16], ustawy o szczególnych rozwiązaniach służących ochronie odbiorców energii elektrycznej^[17] oraz ustawa o szczególnych rozwiązaniach w zakresie niektórych źródeł ciepła^[18].

W przypadku pierwszej z wymienionych ustaw, celem było udzielenie wsparcia finansowego gospodarstwom domowym (w tym rodzinom), które do ogrzewania wykorzystywały paliwo stałe w postaci węgla kamiennego lub odpowiednika (art. 2 ust. 1-4 u.d.w.). Dodatek węglowy stanowił w istocie konstrukcję zbliżoną do świadczeń rodzinnych, dlatego w zakresie postępowania w sprawie jego wypłaty odpowiednie zastosowanie znajdowały przepisy ustawy o świadczeniach rodzinnych (art. 3 ust. 1 u.d.w.). Stąd też pomimo tego, że dodatek był wypłacany na wniosek (art. 2 ust. 9 u.d.w.), odpowiednie organy administracji były uprawnione do podjęcia działania z urzędu celem ustalenia prawa do tego dodatku dla osób, które spełniały kryteria a nie złożyły wniosku (art. 2 ust. 15f u.d.w.). Wysokość dodatku węglowego wynosiła 3.000 zł (art. 2 ust. 9 u.d.w.)^[19].

Z kolei dodatek elektryczny było to uprawnienie przysługujące odbiorcy energii elektrycznej w gospodarstwie domowym w przypadku, gdy główne źródło ogrzewania gospodarstwa domowego było zasilane energią elektryczną, z wyłączeniem jednak niektórych sytuacji (np. gdy wykorzystywana energia elektryczna pochodziła z mikroinstalacji czy uzyskanie dodatku węglowego – art. 27 i art. 28 u.s.r.e.e.). Postępowanie w przedmiocie uzyskania dodatku elektrycznego następowało na wniosek

¹⁶ Ustawa z dnia 5 sierpnia 2022 r. o dodatku węglowym, Dz. U. z 2022 r., poz. 1692 ze zm.; dalej jako: u.d.w.

¹⁷ Ustawa z dnia 7 października 2022 r. o szczególnych rozwiązaniach służących ochronie odbiorców energii elektrycznej w 2023 roku w związku z sytuacją na rynku energii elektrycznej, Dz. U. z 2022 r., poz. 2127 ze zm.; dalej jako: u.s.r.e.e.

¹⁸ Ustawa z dnia 15 września 2022 r. o szczególnych rozwiązaniach w zakresie niektórych źródeł ciepła w związku z sytuacją na rynku paliw, Dz. U. z 2022 r., poz. 1967 ze zm.; dalej jako: u.s.r.z.c.

¹⁹ Szerzej zob. Piotr Mrozek, Piotr Piskozub i Agata Sobolewska, *Dodatek mieszkaniowy, energetyczny, węglowy i od innych źródeł ciepła* (Warszawa: C.H. Beck, 2022), 87-104; Piotr Solka, „Przebieg postępowania odrębnego w sprawie wniosku o przyznanie dodatku węglowego oraz dodatku dla gospodarstw domowych w praktyce organów wykonawczych gmin” *Samorząd Terytorialny*, nr 4 (2023): 67-75.

(art. 30 ust. 3 u.s.r.e.e.), zaś w sprawach nieuregulowanych odpowiednie zastosowanie znajdowały przepisy ustawy o świadczeniach rodzinnych (art. 34 u.s.r.e.e.). Podobnie jak w przypadku dodatku węglowego, ustawodawca trafnie przewidział możliwość działania organu z urzędu w zakresie pomocy osobom uprawnionym do uzyskania dodatku energetycznego, które mimo podstaw faktycznych nie złożyły odpowiedniego wniosku (art. 32a u.s.r.e.e.). Wysokość dodatku elektrycznego wynosiła bazowo 1.000 zł, jednak w przypadku wysokiego zużycia energii elektrycznej (powyżej 5 MWh za 2021 r.) ulegała ona zwiększeniu do 1.500 zł (art. 30 ust. 1-2 u.s.r.e.e.)^[20].

Analogicznie kształtowała się pomoc oferowana rodzinom w przypadku wspomnianej ustawy o szczególnych rozwiązaniach w zakresie niektórych źródeł ciepła. Podmiotami uprawnionymi do otrzymania dodatku były rodziny w zakresie wykorzystywania do ogrzewania określonych innych niż węgiel paliw (art. 24 ust. 1-2 u.s.r.z.c.). Również tym przypadkiem, odnośnie do postępowania w sprawie wypłaty dodatku stosowano odpowiednio przepisy ustawy o świadczeniach rodzinnych (art. 25 ust. 1 u.s.r.z.c.). Istnieje tutaj jednak bardzo wyraźna różnica w zakresie ochrony udzielanej rodzinom. Brakuje bowiem analogicznej regulacji umożliwiającej organom administracji podjęcie działań z urzędu celem ustalenia prawa do tego dodatku dla osób, które spełniały kryteria a nie złożyły wniosku. Postępowanie miało bowiem charakter wnioskowy (art. 24 ust. 3 u.s.r.z.c.). W opozycji do poprzednio analizowanej ustawy kształtowała się wysokość dodatku, która nie była jednolita, ale uzależniona od rodzaju paliwa. I tak w przypadku peletu drzewnego lub biomasy wyniosła 3.000 zł, w przypadku drewna kawałkowego 1.000 zł, w przypadku ogrzewania olejowego 2.000 zł, zaś w przypadku ogrzewania gazowego zaledwie 500 zł (art. 24 ust. 11 u.s.r.z.c.)^[21].

Jednakże w omawianej ustawie wprowadzono szczególne wsparcie podmiotów wrażliwych (art. 26 u.s.r.z.c.), które świadczą działania mające na celu ochronę rodziny oraz dzieci w zakresie norm wynikających Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego (tzw. podmioty wrażliwe). Wsparcie w postaci dodatków udzielone zostało więc przede wszystkim podmiotom, takim

²⁰ Szerzej zob. Mrozek, Piskozub, Sobolewska, *Dodatek mieszkaniowy, energetyczny, węglowy i od innych źródeł ciepła*, 185-194.

²¹ Szerzej zob. Mrozek, Piskozub, Sobolewska, *Dodatek mieszkaniowy, energetyczny, węglowy i od innych źródeł ciepła*, 143-155; Solka, „Przebieg postępowania odrębnego w sprawie wniosku o przyznanie dodatku węglowego oraz dodatku dla gospodarstw domowych w praktyce organów wykonawczych gmin”, 67-75.

jak w szczególności jednostki organizacyjne pomocy społecznej, jednostki organizacyjne wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, placówki zapewniające całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku, a także rodzinnym domom pomocy (art. 26 ust. 1 w zw. z art. 4 ust. 1 pkt 4 ppkt b, d, l oraz m u.s.r.z.c.).

4 | Regulacje prawne w zakresie tzw. średnich cen wytwarzania ciepła z rekompensatą

Innym przykładem oddziaływania pośredniego regulacji prawnoenergetycznych w związku z ochroną podmiotów prawa rodzinnego przed skutkami kryzysu energetycznego było wprowadzenie konstrukcji tzw. średnich cen wytwarzania ciepła z rekompensatą. Unormowania te zostały przyjęte do polskiego porządku prawnego wspomnianą już ustawą o szczególnych rozwiązaniach w zakresie niektórych źródeł ciepła. Zgodnie z założeniami analizowanej ustawy pomoc realizowana miała być zarówno bezpośrednio dla gospodarstw domowych (rodzin), jak i dla szczególnej kategorii podmiotów zaangażowanym w świadczenie pomocy dzieciom i rodzinom (art. 1 ust. pkt 1 oraz art. 4 u.s.r.z.c.). Wśród podmiotów, o których mowa, wymienić należy (analogicznie jak w przypadku omówionych uprzednio przepisów o dodatkach do źródeł ciepła) m.in. podmioty pomocy społecznej, wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej czy też rodzinnym domom pomocy (art. 4 ust. 1 pkt 4 ppkt b, d, l oraz m u.s.r.z.c.).

Analizowane regulacje prawne przewidywały, że przedsiębiorcy energetyczni (wykonujący określoną działalność gospodarczą w zakresie wytwarzania ciepła, które jest dostarczane do odbiorców ciepła) zobowiązani są do stosowania średniej ceny wytwarzania ciepła z rekompensatą, która przyjmowała wartość: kwoty 150,95 zł/GJ netto dla ciepła wytwarzanego w źródłach ciepła opalanych gazem ziemnym lub olejem opałowym kwoty 103,82 zł/GJ netto dla ciepła wytwarzanego w pozostałych źródłach ciepła (art. 3 ust. 3 u.s.r.z.c.). Jednocześnie przewidziano odpowiedni mechanizm zapewniający realizację przez przedsiębiorców energetycznych tego obowiązku. Mianowicie, jeżeli średnia cena wytwarzania ciepła dla danego źródła ciepła była wyższa od średniej ceny wytwarzania ciepła z rekompensatą dla tego źródła, to wówczas stosowane były ceny lub stawki opłat

w wysokości odpowiadającej średniej cenie wytwarzanego ciepła z rekompensatą (art. 3 ust. 6 u.s.r.z.c.). W konsekwencji mechanizm ten znacznie ograniczył niekorzystny wzrost cen energii ciepłej.

Jednocześnie jednak przedsiębiorcy energetyczni nie byli pozbawieni ochrony prawnej. Przedsiębiorcy, którzy sprzedawali ciepło po cenie określonej w treści ustawy, mogli dochodzić rekompensaty za straty które ponieśli. Była ona wypłacana na wniosek podmiotu comiesięcznie w ustalonej przepisami ustawy wysokości. Wpłaty rekompensaty dokonywał zarządca rozliczeń lub odpowiednia jednostka samorządu terytorialnego (art. 12-14 u.s.r.z.c.).

5 | Regulacje prawne w zakresie tzw. cen maksymalnych paliw gazowych

Podobnym do uprzednio analizowanych przykładów pośredniego wpływu prawa energetycznego na rozumiane *sensu largo* prawo rodzinne jest konstrukcja tzw. cen maksymalnych w przypadku paliwa gazowego. Wspomniana konstrukcja wprowadzona została ustawą o szczególnych rozwiązaniach służących ochronie odbiorców paliw gazowych^[22]. Z uwagi na fakt, że mechanizm cen maksymalnych dość dobrze przyjął się w obrocie prawnym, okres jego zastosowania przedłużono ustawą o szczególnej ochronie niektórych odbiorców paliw gazowych w 2023 r.^[23]. Celem analizowanej regulacji prawnej, podobnie jak w poprzednio omawianym przypadku, było zabezpieczenie rodzin oraz niektórych podmiotów wrażliwych (wykonujących działania w zakresie wspierania rodzin oraz dzieci) przed rażącym wzrostem cen na paliwo gazowe (związanym z kryzysem energetycznym) poprzez wprowadzenie ceny maksymalnej paliw gazowych oraz stawki opłat za świadczenie usług dystrybucji paliw gazowych stosowane w rozliczeniach z niektórymi odbiorcami paliw gazowych (art. 1 pkt 1 u.s.o.p.g.).

²² Ustawa z dnia 26 stycznia 2022 r. o szczególnych rozwiązaniach służących ochronie odbiorców paliw gazowych w związku z sytuacją na rynku gazu, Dz. U. z 2022 r., poz. 202 ze zm.; dalej jako: u.s.r.p.g.

²³ Ustawa z dnia 15 grudnia 2022 r. o szczególnej ochronie niektórych odbiorców paliw gazowych w 2023 r. w związku z sytuacją na rynku gazu, Dz. U. z 2022 r., poz. 2687 ze zm.; dalej jako u.s.o.p.g.

Zakres podmiotowy regulacji był podobny jak w przypadku poprzednio analizowanej cen średnich, objął zatem gospodarstwa domowe (rodziny), jak również takie podmioty wrażliwe jak w szczególności jednostki pomocy społecznej, wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, określone placówki całodobowej opieki oraz rodzinne domy pomocy (art. 62b ust. 1 pkt 2 ppkt a oraz d tiret 2, 4, 12 i 13 p.e. w zw. z art. 1 pkt 1 u.s.r.p.g.). Nieco odmienne prezentował się jednak sposób ochrony wspomnianych podmiotów. Przede wszystkim ustawodawca wyraźnie przewidział, że aktualnie przedsiębiorca energetyczny może sprzedawać wskazanym ustawowo odbiorcom paliwa gazowe po cenie nie wyższej niż cena maksymalna paliw gazowych, która wynosi 200,17 zł/MWh (art. 3-3a u.s.o.p.g.). Jednocześnie istnieje obowiązek zatwierdzeniem taryf stosowanych przez przedsiębiorcę energetycznego przez Prezesa Urzędu Regulacji Energetyki (art. 62b ust. 1 p.e.), co dodatkowo gwarantuje zgodność wysokości pobieranych od odbiorców opłat z wysokością ceny maksymalnej.

Ustawodawca przewidział rzecz jasna odpowiedni mechanizm rekompensat dla przedsiębiorcy energetycznego stosującego cenę maksymalną paliw gazowych. Określonym ustawowo przedsiębiorcą energetycznym przysługuje comiesięczna rekompensata z tytułu stosowania ceny maksymalnej paliw gazowych lub stawek opłat za świadczenie usług dystrybucji paliw gazowych, pod warunkiem złożenia przez niego stosownego wniosku (art. 4-5 u.s.o.p.g.). Wniosek składany jest do zarządcy rozliczeń, który dokonuje wypłaty rekompensaty (art. 6-9 u.s.o.p.g.). Analogicznie wygląda sytuacja rekompensat w zakresie zatwierdzenia taryf związanych z obrotem paliwami gazowymi (62f-62j p.e.).

6 | Regulacje prawne w zakresie tzw. limitów zużycia oraz cen maksymalnych energii elektrycznej

Oddziaływania *implicite* prawa energetycznego na prawo rodzinne w szerokim ujęciu można dopatrywać się także na przykładzie konstrukcji prawnych w zakresie tzw. limitów zużycia energii elektrycznej oraz tzw. cen maksymalnych energii elektrycznej. Regulacje prawne w tej mierze został do polskiego porządku prawnego przyjęte na podstawie dwóch, następujących po sobie aktów ustawowych, mianowicie wspomnianej już uprzednio

ustawy o szczególnych rozwiązaniach służących ochronie odbiorców energii elektrycznej^[24] oraz ustawy o środkach nadzwyczajnych mających na celu ograniczenie wysokości cen energii elektrycznej^[25]. Wśród zasadniczych celów obu wskazanych ustaw wymienić warto zwłaszcza wprowadzenie szczególnych zasad w zakresie rozliczeń oraz ustalania wysokości cen energii elektrycznej względem niektórych odbiorców krańcowych, w tym rodzin (art. 1 u.s.r.e.e. oraz art. 1 u.s.n.e.e.).

Odnosząc się do kwestii limitów zużycia energii elektrycznej, należałoby wskazać, że jest to w istocie mechanizm chroniący rodziny (odbiorców uprawnionych) przed drastycznym wzrostem cen energii elektrycznej. Mianowicie ustawodawca przewidział, że ceny energii elektrycznej w 2023 r. pozostają na poziomie cen ujętych w odpowiednich taryfach obowiązujących na dzień 1 stycznia 2022 r. Przy czym wskazana wysokość cen przysługuje tylko do pewnego limitu zużycia energii elektrycznej, który wynosił pierwotnie 2 MWh na rok 2023 (art. 3 oraz, odpowiednio, art. 4-6 u.s.r.e.e.). Po przekroczeniu wskazanego limitu ceny mogą być wyższe (choć też z pewnymi ograniczeniami, o czym będzie mowa w dalszej części niniejszego opracowania). Rzecz jasna istniały tutaj pewne wyjątki, m.in. w przypadku umów z gwarancją stałej ceny oraz prosumentów (art. 8 u.s.r.e.e.). Warto podkreślić, że zapewnienie niższej ceny za energię dotyczyło nie tylko sprzedaży energii elektrycznej, ale także opłat w zakresie dystrybucji energii elektrycznej na potrzeby wspomnianych odbiorców uprawnionych (art. 7 u.s.r.e.e.).

Trzeba odnotować, że ustawodawca zapewnił dodatkową ochronę na rzecz rodzin wielodzietnych oraz osób i rodzin o szczególnych potrzebach – wspomniany limit zużycia energii elektrycznej był bowiem wyższy w przypadku tych dwóch kategorii podmiotów. Zatem w przypadku odbiorcy uprawnionego posiadającego Kartę Dużej Rodziny jako rodzic rodziny wielodzietnej limit wzrastał do 3 MWh (art. 3 ust. 1 pkt 2 u.s.r.e.e.), natomiast w przypadku odbiorcy uprawnionego posiadającego orzeczenie o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności limit był podwyższony do 2,6 MWh (art. 3 ust. 1 pkt 3 u.s.r.e.e.). Skorzystanie z podwyższonych wartości limitu zużycia energii elektrycznej wymagało jednak złożenia przedsiębiorcy energetycznemu odpowiedniego oświadczenia

²⁴ Zob. przypis 17.

²⁵ Ustawa z dnia 27 października 2022 r. o środkach nadzwyczajnych mających na celu ograniczenie wysokości cen energii elektrycznej oraz wsparciu niektórych odbiorców w 2023 roku, Dz. U. z 2022 r., poz. 2243 ze zm.; dalej jako: u.s.n.e.e.

o spełnianiu przesłanek pozwalających na zastosowanie zwiększonych limitów (art. 9 u.s.r.e.e.).

Jak zasygnalizowano uprzednio, nawet w sytuacji, w której rodziny i inne podmioty przekroczyły ustawowe limity zużycia energii elektrycznej, nadal zapewniona im została szczególna ochrona prawna, choć w mniejszym zakresie. Wówczas zastosowanie znajdowała konstrukcja prawna cen maksymalnych energii elektrycznej. Zgodnie z wspomnianą konstrukcją, przedsiębiorstwo energetyczne w rozliczeniach z odbiorcami uprawnionymi (rodzinami) w okresie od dnia przekroczenia limitu zużycia energii elektrycznej stosuje cenę maksymalną (art. 3 ust. 1 u.s.n.e.e.). Jednocześnie wskazana cena maksymalna stanowi jedyną składową opłat stosowanych w rozliczeniach w obrocie energią elektryczną (art. 3 ust. 8 u.s.n.e.e.). Innymi słowy, nawet po przekroczeniu limitów zużycia osoby objęte ochroną nie zapłacą więcej niż podana w ustawie cena maksymalna. Wynosi ona w przypadku analizowanej grupy odbiorców 693 zł/ za MWh (art. 2 pkt 1 ppkt a u.s.n.e.e.). Warto jednakże zauważyć, że cena ta nie zawiera podatku od towarów i usług oraz podatku akcyzowego (art. 2 pkt 1 u.s.n.e.e.).

Należałoby uzupełnić, że ustawodawca przewidział jednocześnie stosowne rekompensaty dla przedsiębiorców energetycznych (podmiotów uprawnionych), którzy zastosowali w rozliczeniach z odbiorcami uprawnionymi odpowiednie ceny w zakresie limitów zużycia energii elektrycznej (w tym również w odniesieniu do usług dystrybucyjnych – art. 12 ust. 1 u.s.r.e.e.). Wspomniana rekompensata przysługuje na wniosek i wypłacana jest comiesięcznie (art. 17 u.s.r.e.e.). Przy czym z wnioskiem o wypłatę rekompensat występuje się do zarządcy rozliczeń i to on też dokonuje weryfikacji wniosku oraz ewentualnej wypłaty (art. 12-14 oraz 16-26 u.s.r.e.e.). Analogicznie prezentuje się sytuacja w zakresie rekompensat dla przedsiębiorcy energetycznego za stosowanie w rozliczeniach z odbiorcami uprawnionymi cen maksymalnych energii elektrycznej (art. 8 u.s.n.e.e.). Podobnie jak we wcześniej omówionym przypadku, rekompensata wypłacana jest co miesiąc na odpowiedni wniosek przedsiębiorcy energetycznego, który to wniosek składany jest do zarządcy rozliczeń (9-19 u.s.n.e.e.).

7 | Podsumowanie

Przedstawiona pokrótce analiza regulacji prawnych wprowadzonych na pod koniec 2022 r. pozwala na wyraźne stwierdzenie, że prawo energetyczne w praktyce obrotu prawnego oddziałuje na rozumiane (w szerokim ujęciu) prawo rodzinne. Przy czym trzeba wyraźnie podkreślić, że oddziaływanie to ma zasadniczo charakter pośredni (podobnie jak w przypadku niektórych przepisów z zakresu świadczeń rodzinnych czy pomocy społecznej). Unormowania z zakresu prawa energetycznego współtworzą więc ujmowaną *sensu largo* politykę rodzinną, która z kolei wpływa na faktyczny kształt stosunków rodzinnoprawnych.

Nasuwa się więc konstatacja, że zarówno w przypadku stanowienia, jak i stosowania norm prawa rodzinnego użyteczne jest uwzględnienie aktualnych regulacji prawa energetycznego. Pozwala to bowiem na pełne odtworzenie obowiązujących celów polityki rodzinnoprawnej polskiego ustawodawcy, a przez to na dokonanie odpowiedniej wykładni norm prawa rodzinnego. O ile w przypadku złożonych problemów prawnych rozstrzyganych w postępowaniach sądowych będzie to miało raczej pomniejsze znaczenie, o tyle w codziennej praktyce obrotu prawnego (zwłaszcza w przypadku działania organów administracji, które zajmują się świadczeniem pomocy podmiotom prawa rodzinnego) znajomość regulacji energetycznoprawnych staje się istotna. Konieczność holistycznego spojrzenia na regulacje prawne dotyczące polityki rodzinnej jest także coraz wyraźniej akcentowana w aktualnej nauce prawa^[26].

Bibliografia

Andrzejewski Marek, „Świadczenia socjalne a obowiązki alimentacyjne członków rodziny w świetle zasady pomocniczości” *Praca i Zabezpieczenie Społeczne*, nr 11 (2019): 21-22.

²⁶ Szerzej zob. np. Hank Karsten, Anja Steinbach, „Families and Their Institutional Contexts: the Role of Family Policies and Legal Regulations” *Kölner Zeitschrift für Soziologie und Sozialpsychologie*, t. LXXI, suppl. 1 (2019): 375-397; Theodora Ooms, „The Evolution of Family Policy: Lessons Learned, Challenges, and Hopes for the Future” *Journal of Family Theory & Review*, nr 1 (2019): 8-18.

- Banaszczyk Zbigniew, „Stosunek cywilnoprawny”, [w:] *System Prawa Prywatnego. Prawo cywilne – część ogólna* 1, red. Marek Safjan 970-972. Warszawa: C.H. Beck, 2012.
- Brzezińska-Rawa Anna, Dorota Sylwestrzak, „Administratywizacja prawa karnego w sprawach praktyk ograniczających konkurencję” *Studia Iuridica Toruniensia*, t. XXVI (2020): 85-101.
- Czarnecka Marzena, Marcin Kraśniewski, „Energetyka a współczesna rzeczywistość gospodarcza, społeczna, geopolityczna” *internetowy Kwartalnik Antymonopolowy i Regulacyjny*, nr 2 (2022): 5-6.
- Dzieniszewski Grzegorz, „Bezpieczeństwo polski w aspekcie problemów energetycznych wywołanych agresją Rosji na Ukrainę” *Gospodarka i Finanse*, z. 11 (2022): 21-30.
- Gomułowicz Andrzej, „Glosa do wyroku NSA z 22 października 2018 r., II FSK 2983/17” *Orzecznictwo Sądów Polskich*, nr 11 (2020): 109-122.
- Karsten Hank Anja Steinbach, „Families and Their Institutional Contexts: the Role of Family Policies and Legal Regulations” *Kölner Zeitschrift für Soziologie und Sozialpsychologie*, t. LXXI, suppl. 1 (2019): 375-397.
- Kościuk Agata, *Prawo energetyczne. Komentarz*. Lex, 2023.
- Kurtyka Michał, „Energetyka rozproszona jako element uniezależniania Polski od zewnętrznych wstrząsów” *Energetyka Rozproszona*, nr 8 (2022): 41-46.
- Łukasiewicz Jakub M., „Stosunek rodzinno-prawny a rodzina”, [w:] *Instytucje prawa rodzinnego*, red. Jakub M. Łukasiewicz. Warszawa: Wolters Kluwer, 2014.
- Mrozek Piotr, Piotr Piskozub, Agata Sobolewska, *Dodatek mieszkaniowy, energetyczny, węglowy i od innych źródeł ciepła*. 87-104. Warszawa: C.H. Beck, 2022.
- Muras Zdzisław, „Bezpieczeństwo energetyczne i polityka regulacyjna w kontekście sądowej kontroli rozstrzygnięć regulatora rynku. Rola administracji i judykatury” *Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego*, nr 9 (2018): 7-15.
- Muras Zdzisław, Mariusz Swora, „Komentarz art. 1”, [w:] *Prawo energetyczne*, t. I, *Komentarz do art. 1-115*, red. Zdzisław Muras, Mariusz Swora. Nb 1-4. Warszawa: Wolters Kluwer, 2016.
- Ooms Theodora, „The Evolution of Family Policy: Lessons Learned, Challenges, and Hopes for the Future” *Journal of Family Theory & Review*, nr 1 (2019): 8-18.
- Sierpowska Iwona, „Glosa do uchwały NSA z 8 listopada 2021 r., I OPS 2/21” *Ius Novum*, nr 3 (2022): 188-199.
- Sitek Magdalena, „Unijna polityka ochrona środowiska w perspektywie kryzysu energetycznego, politycznego i społecznego” *Studia Prawnoustrojowe*, nr 59 (2023): 332-339.

- Smyczyński Tadeusz, „Prawo rodzinne i stosunki rodzinnoprawne”, [w:] *System Prawa Prywatnego. Prawo rodzinne i opiekuńcze*, red. Tadeusz Smyczyński. 35-41. Warszawa: C.H. Beck, 2014.
- Solka Piotr, „Przebieg postępowania odrębnego w sprawie wniosku o przyznanie dodatku węglowego oraz dodatku dla gospodarstw domowych w praktyce organów wykonawczych gmin” *Samorząd Terytorialny*, nr 4 (2023): 67-75.
- Szafranski Andrzej, „Komentarz do art. 1”, [w:] *Prawo energetyczne. Efektywność energetyczna*, t. I, Komentarz, red. Marzena Czarneck, Tomasz Ogłódek. nb 1-16. Warszawa: C.H. Beck, 2023.
- Szałkiewicz Anna, „Administracyjne prawo karne – realna koncepcja czy złudna wizja?” *Studia Prawa Publicznego*, nr 3 (2014): 115-116.
- Wiącek Marcin, „Omówienie uchwały NSA z 8 listopada 2021 r., I OPS 2/21” *Zeszyty Naukowe Sądownictwa Administracyjnego*, nr 6 (2021): 124-129.
- Wiącek Marcin, „Omówienie wyroku NSA z 22 października 2018 r., II FSK 2983/17” *Zeszyty Naukowe Sądownictwa Administracyjnego*, nr 1-2 (2021): 446-462.

